

KA

Kirke og kommune

Samarbeid, ansvar og utfordringer i lokalsamfunnet

Forsidefoto:

Bøler kirke, Foto: KA

Dans i Vang kirke, Foto: Reiner Schaufler

Breim kyrkjegard, Foto: Oddbjørn Sørmoen

Kirke og kommune

Samarbeid, ansvar og utfordringer i lokalsamfunnet

INNHold

Kommunal kirkepolitikk?.....	5
De lange linjer	6
Kirke i endring	6
Tro og livssyn i lokalsamfunnet	8
Kirken, et naturlig samlingssted	9
Kirke og kommune – felles ansvar	10
Verdig gravferd for alle	12
God organisering gir godt samarbeid	13
Viktige møtepunkter	14
Finansiering av Den norske kirke	16
Kirken i lokalsamfunnet – en oppsummering.....	18
Utdrag av kirkeloven.....	19
Utdrag av gravferdsloven	21
KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter	22
Norske kirker på nett.....	23

KOMMUNAL KIRKEPOLITIKK?

Kirkehusene, gravplassene og Den norske kirkes virksomhet er en viktig del av tilbudet for innbyggerne i en kommune. Kirkebyggene er klenodier og praktbygg de fleste er stolt av, og som det knyttes minner og sterke følelser til. Kirkene brukes både til å markere sorg og glede, høytid og hverdag. Gjennom gudstjenester, kultur, aktiviteter for barn/unge og omsorgstilbud har kirken en bred kontaktflate.

Kommunene har hatt det økonomiske ansvar for kirken siden kommunene ble opprettet i 1837. Bevilgninger til Den norske kirke gir også grunnlaget for tilskudd til andre trossamfunn. Kirkeloven sier at kommunene skal finansiere den lokale kirke, men kommunene må selv fastsette størrelsen på bevilgninger og hvordan de skal utvikle samarbeidet med kirken. Derfor er kommunal kirkepolitikk nødvendig.

Dette heftet er en kort innføring i forholdet mellom lokal kirke og kommunen. Det handler om ansvar og forpliktelser som kommunen har for Den norske kirke. I tillegg vil vi omtale muligheter for at kommune og kirke kan samarbeide om tiltak som kan gjøre kommunen til et bedre sted å bo.

Frank Grimstad
administrerende direktør

Øystein Dahle
direktør

DE LANGE LINJER

Om det historiske samspill mellom kommune og lokalkirke.

Fra kristendommen kom til Norge på 1000-tallet, har kirkehuset og kirkegårdene vært lokal-samfunnets ansvar. For utviklingen av skole- og helsevesen og sosialt arbeid, var kirken sentral pionér og pådriver. Den lokale kirkeorganisasjon var bygget opp omkring prestene, men allerede i 1195 ble det innført en ordning med kirkeverger som hadde et særlig ansvar for kirkebyggene og kirkens økonomi.

Utgiftene til kirkebygg og kirkegårder, prestens lønn mv., ble i middelalderen dekket gjennom inntekter fra jordegods og ulike avgifter som ble pålagt innbyggerne. Den lokale kirkeorganisasjon ble ikke vesentlig endret som følge av reformasjonen, men dansk kongen overtok og solgte unna store deler av kirkens eiendommer. På denne måten ble kirkens muligheten for egne inntekter kraftig redusert. Da kommunene ble

etablert i 1837 var ansvaret for den lokale kirke en av de første oppgavene de nye formannskapene tok fatt på. Kommunene fikk hele det økonomiske ansvar for den lokale kirke – med unntak av lønn for presten.

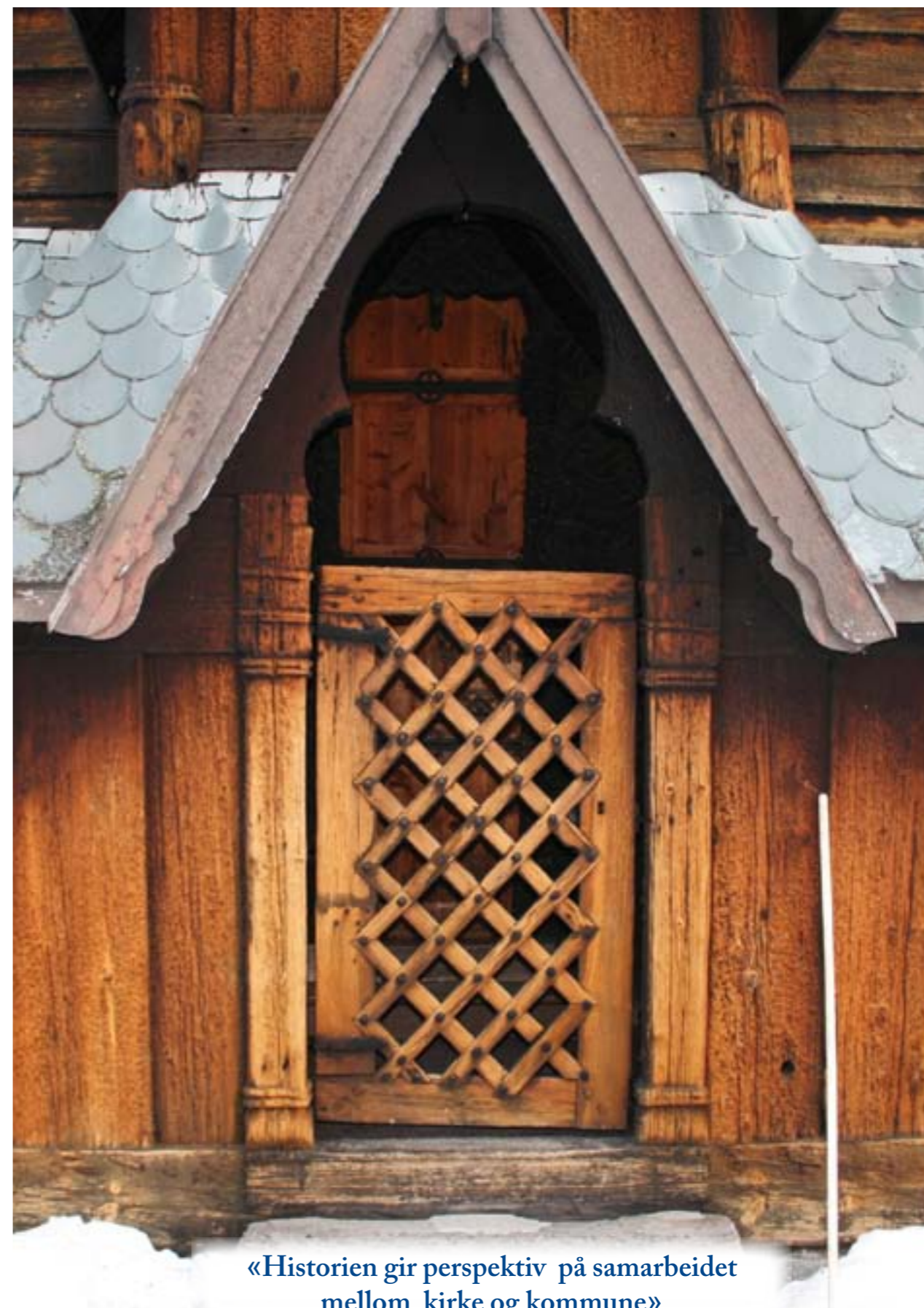
Fram til 1996 hadde kommunestyret en rolle som rettslig representant for soknet i økonomiske saker og som arbeidsgiver for de lokalt tilsatte. Kirkeloven av 1996 etablerte kirkelig fellesråd som et nytt organ som opptrer på vegne av soknet. Kommunestyret er ikke lenger «styre i kirkekassen», men loven legger fortsatt det økonomiske ansvar på kommunen gjennom rammebevilgninger, som forvaltes av kirkelig fellesråd (menighetsrådet i ettsoknskommuner).

KIRKE I ENDRING

Våren 2012 ble Grunnlovens bestemmelser om Den norske kirke endret. Fra og med 2017 blir Den norske kirke på nasjonalt nivå selvstendig fra staten. Endringene gir nye relasjoner mellom stat og kirke. Kommunenes særlige ansvar for den lokale kirke er imidlertid uendret.

Den norske kirke omtales ofte som en «statskirke». Mange lever derfor med den oppfatning at kirken er «statens ansvar». Fra én side sett har dette vært riktig. Både Stortinget som lovgiver og Grunnlovens bestemmelser har knyttet kirke og stat sammen i Norge. Det er imidlertid kommunene som finansierer om lag 2/3 av Den norske kirkes virksomhet. På denne måten kan vi også si at vi har en «kommunekirke».

Grunnlovsendringene i 2012 om Den norske kirke og senere lovendringer har gitt nye relasjoner mellom stat og kirke. Staten driver ikke lenger religiøs virksomhet selv, men skal understøtte Den norske kirke som en landsdekkende folkekirke. Endringene i Grunnloven medførte ingen endringer som direkte berører den lokale kirkelige virksomhet i kommunene. Kommunens økonomiske ansvar for lokalkirken er uendret og reguleres gjennom kirke-lovens § 15.

«Historien gir perspektiv på samarbeidet mellom kirke og kommune»

TRO OG LIVSSYN I LOKALSAMFUNNET

Økende tro- og livssynsmangfold utfordrer Den norske kirkes tradisjonelle rolle. Samtidig utfordres kommunene i økende grad til en reflektert politikk i møte med tro- og livssynssamfunn som er aktive på stedet.

Andelen av befolkningen som er medlemmer i Den norske kirke er i 2016 på 73 %. Andelen av befolkningen som er medlem i Den norske kirke har vært fallende, men det samlede medlems-tallet er imidlertid mer stabilt (om lag 3,8 mill). Det flerkulturelle og flerreligiøse innslaget i samfunnet forteller likevel at Den norske kirke inngår i et større religiøst mangfold. De nasjonale diskusjonene om hvordan det offentlige forholder seg til flerreligiøsitet, tradisjoner og mangfold aktualiseres også i kommunalpolitikken. Kommunene utfordres til å ha et aktivt og reflektert forhold til hvilken rolle Den norske kirke og de andre tros-samfunnene skal gis i lokalsamfunnet. På samme måte som kommunen legger til rette for infrastruktur og velferdstilbud, er det en forventning til at kommunen legger til rette for kultur, frivillig virksomhet og tilbud i regi av tros- og livssynssamfunn.

Lovgivningen på området innebærer at kommunene har spesielt ansvar for å finansiere deler av Den norske kirkes lokale virksomhet. Samtidig har andre tros- og livssynssamfunn sikret like

mye i tilskudd pr medlem som det kommunen bruker på Den norske kirke. Økende kommunale bevilgninger til Den norske kirke gir tilsvarende vekst i tilskuddet til andre tros- og livssynssamfunn.

Den norske kirke har en særskilt rolle i kommunens budsjett- og planarbeid. Det spesielle ansvaret for Den norske kirke som er lagt på kommunene, forutsetter at kommunestyret har kunnskap kirkens rolle og vilkår i lokalsamfunnet. På andre arenaer vil det være naturlig å forholde seg til alle tros- og livssynssamfunn som er aktivt på stedet. Alle tros- og livssynssamfunn skal oppleve likeverdig behandling fra kommunens side. Gjennom dette heftet ønsker vi å bidra til større kjennskap og ryddighet til kommunens forhold til Den norske kirke – som en del av en helhetlig tros- og livssynspolitik.

UTFORDRING:

Som folkevalgt, på vegne av innbyggerne i kommunen, er det viktig at det også finnes en kirkepolitikk og en tro- og livssynspolitik, slik det finnes politikk for helse, oppvekst, osv.

Foto: Reiner Schaffler

KIRKEN, ET NATURLIG SAMLINGSSTED

Kirken bidrar til å gjøre lokalsamfunnet til et godt sted å leve for mennesker i alle livsfaser. Kirken er et sted hvor vi møtes, feirer, sørger og berøres.

Den norske kirkes menigheter

- har lokal forankring
- har kontakt med store deler av befolkningen
- har fagfolk på ulike områder
- har historisk forankring, og et tydelig verdigrunnlag
- skaper lokal tilhørighet hos de som deltar i tilbudene
- rekrutterer, engasjerer og motiverer frivillige medarbeidere til å ta ansvar
- inviterer til nettverk og skaper møteplasser.

I kirkene samles folk til gudstjenester og konserter. Kirken er også rommet der de fleste vil ta avskjed med de døde. Kirken rommer høytid og fest når par skal gifte seg. På menighetshus og i kapeller samles folk til møter og ulike typer frivillig aktivitet. Tusenvis av barn samles i kirker hver uke til undervisning, kor og andre fritidstilbud.

HELSE OG DIAKONI

Omsorgsoppgavene i velferdssamfunnet ivaretas av kommunale og statlige institusjoner. Kirkens diakonale innsats, sammen med annen frivillig virksomhet, er et supplement til dette. Presten, diakonen og frivillige besøker gamle og syke, og sørgende og døende. Mange steder samarbeider menighetene med kommunale og offentlige etater. Det strekker seg fra samarbeid eller kontakt i enkeltsaker til formalisert samarbeid over tid, f.eks. gjennom drift av institusjoner, ungdomskafe, frivillighetssentral, besøkstjeneste, natteravtjeneste, familierådgivning, eller eldreomsorg. På alle disse områdene ønsker kirken å være en ikke-kommersiell og verdiforankret aktør.

KULTUR OG MUSIKK

Kirkehusene og gravplassene representerer mange steder en historisk kontinuitet i lokalsamfunnet. Det stabile element. Identitet. Kirkebyggene er i seg selv bærere av kultur, og mange steder er de det fremste konsertlokalet. Kirkelig ansatte har kompetanse, både som arrangører og

Foto: Reiner Schaffler

utøvere. Den lokale kirke har ansatt profesjonelle musikere som ofte er ledere av lokale kor, i tillegg til at de trakterer kirkeorglene. KA oppfordrer, sammen med Kulturskolerådet og musikernes fagorganisasjoner, til at kirkeorgel blir fag i kultur- og musikkskolene.

BARN OG UNGE

Det døpes ca 35 000 barn hvert år i Den norske kirke, og nesten 40 000 blir konfirmerte i kirken. Ulike tilbud for barn og unge har alltid vært en viktig del av kirkens arbeid. Gjennom Trosopplæringsreformen vedtatt av Stortinget i 2003 har kirken fornyet og utvidet sitt tilbud for barn og unge. Trosopplæring handler om å gi grunnleggende innføring i kristen tro og historie, samtidig som barn og unge skal få oppleve kirkebygget og kirkens tradisjon på egne premisser. Staten yter et betydelig tilskudd, men gjennom frivillig innsats og lokale midler kan det tilbudet styrkes ytterligere.

KIRKE OG KOMMUNE – FELLES ANSVAR

En tydelig ansvarsfordeling mellom kommune og kirke hjelper oss på veien mot et enda bedre samarbeid.

Stortinget og Kirkemøtet i Den norske kirke har lagt til grunn at Den norske kirke lokalt skal være en åpen og inkluderende folkekirke. Kirkeloven (kl) beskriver følgende roller og ansvar:

- Menighetsrådene er ansvarlige for frivillig arbeid, undervisning, diakoni og kirkemusikk. Dvs. barne- og ungdomsarbeid, eldrearbeid, konserter, osv. (kl § 9).
- Menighetsrådet velges av og blant medlemmene av Den norske kirke hvert fjerde år, samme år som valg til kommunestyret.
- I alle kommuner med mer enn ett sokn er det lovfestet at det skal være et kirkelig fellesråd (kl § 5). Kirkelig fellesråd velges indirekte ved at menighetsrådene i kommunen oppnevner medlemmer til fellesrådet. Prestene er

representert ved prostens eller en annen prest utpekt av biskopen.

- Kommunestyret velger ett medlem til fellesrådet. Kommunens representant inngår som et ordinært medlem i rådet, og skal derfor være medlem i Den norske kirke.
- Kirkelig fellesråd har bl.a. ansvar for eiendommer, bygninger, ansatte og planprosessen.
- Det er fellesrådets ansvar å samordne menighetenes økonomiske behov og ønsker overfor kommunen og å bidra til godt samarbeid mellom menighetene (kl § 14).
- Kirkelig fellesråd har ansvar for at kirkene forvaltes på en god måte.

- Fellesrådet har også ansvar for gravferdsforvaltning for alle innbyggere i kommunen (kl § 14b med utdyping i en egen gravferdslov (gl) (se vedlegg)).

Kirkeloven sier hvilke kirkelige formål der kommunen har økonomiske ansvar.

KOMMUNESTYRETS ØKONOMISKE ANSVAR UT FRA KIRKELOV OG GRAVFERDSLOV

Kommunens økonomiske ansvar er omtalt i kirkeloven og gravferdsloven. Her videreføres prinsippet om at kommunen har hovedansvaret for økonomien i den lokale kirke. Kommunes bidrag skal som et minimum gi grunnlag for at det i kirkene kan holdes de gudstjenester biskopen forordner, at det tilbys dåp, konfirmasjon, vigsel, sjelesorg og gravferd, at arbeidsforholdene for de kirkelig tilsatte er tilfredsstillende, og at menighetsråd og fellesråd har tilstrekkelig administrativ hjelp (kl § 15).

KIRKEBYGG

Etter loven er det soknet som eier sin kirke, kirkelig fellesråd opptrer på vegne av soknet i forvaltningen av kirkene, og kommunen har ansvaret for å finansiere drift, sikring og vedlike-

hold på grunnlag av budsjettforslag fra kirkelig fellesråd.

Det finnes 1630 kirker i Norge, med svært varierende alder, kulturminneverdi og størrelse. Det er i lokalsamfunnets felles interesse at kirkebyggenes kulturminneverdier bevares samtidig som byggene tilrettelegges for aktivt bruk.

Kirkebyggene fremstår mange steder som tunge utgiftsposter på kirkebudsjettene. I likhet med andre offentlige bygg er vedlikeholdsetterslepet betydelig. Vi erfarer at dårlig vedlikehold gir store ekstrakostnader. Utsatt vedlikehold er dårlig økonomi. Etterslepet på vedlikehold av kirkebygg er beregnet til å være på om lag 10 milliarder. Dette legger et særlig ansvar på kommunestyret til å sørge for midler til et planmessig vedlikehold og midler til sikring og drift.

INVESTERINGER?

Noen ganger er det behov for å bygge ny kirke eller utvide, heve standarden, tilrettelegge for funksjonshemmede, etablere parkeringsplasser mv. Det er viktig at slike investeringsoppgaver fanges opp så tidlig som mulig og behandles i de kommunale langtidsplaner.

VERDIG GRAVFERD FOR ALLE

Våre innbyggere har krav på en verdig gravferd og gravsted, uavhengig av tros- og livssyn. Kirken skal tilrettelegge for dette, men kostnaden hører hjemme på kommunens budsjett.

Gravplassene er, sammen med kirkebyggene, en sentral del av vår kulturarv. De inngår ofte som del av kulturlandskapet på stedet. Kirkelig fellesråd har drift- og forvaltningsansvar for gravplasser og gravferd. Kommunen har det økonomiske ansvaret (kl § 15).

Gravferd forvaltes av kirkelig fellesråd for alle innbyggerne i lokalsamfunnet – uavhengig av medlemskap i Den norske kirke (gl § 3).

Hvordan gravplasser og gravplasser forvaltes som steder for høytid, rekreasjon og stillhet er viktig for lokalsamfunnet. Kirken har utviklet høy kompetanse på dette området, og undersøkelser viser at pårørende er svært tilfreds med tjenesten kirken gir i den forbindelse.

Gravferdsloven stiller krav til hvor stor ledig gravkapasitet det til enhver tid skal være, og pålegger kommunen å sørge for tilstrekkelig areal. Kommunen må derfor inkludere dette i sine areal- og økonomiplaner.

Det er vesentlig at det legges til rette for at gravferden skjer med respekt for alle innbyggernes tro og livssyn. Gravferdsloven understreker at gravferd skal skje i respekt for avdødes tro og livssyn. En konsekvens av dette er at forventes at det er tilrettelagte gravfelt for ulike gravferdsskikker. Dette kan gi merkostnader på investeringssiden, som kirkelig fellesråd og kommunen må ta høyde for i sine budsjetter.

Foto: Reiner Schaefer

GOD ORGANISERING GIR GODT SAMARBEID

Også Den norske kirke trenger en god organisering og ledelse for å fungere. God administrasjon styrker demokrati, økonomisk styring og sikrer kvalitet.

KIRKELIG ADMINISTRASJON

Kirkeloven fra 1996 førte til økt selvstendiggjøring av den lokale kirke fra kommunen. Det medførte bl.a. at det er etablert en kirkelig administrasjon på kommunenivå i hver kommune. Den kirkelige administrasjon har ansvar for økonomi, arbeidsgiveransvar, forvaltning av kirker og gravplasser, planarbeid mv.

Det er lovfestet at det skal være en stilling som daglig leder for kirkelig fellesråd i hver kommune (kl § 13). Disse benevnes ofte som kirkeverge, og er på mange måter kirkens «rådmann». Ansvars- og arbeidsområde for denne stillingen er i prinsippet det samme i store og små kommuner.

Fellesrådene i de store kommunene har ofte egne fagstillinger innenfor f.eks. økonomi, eiendom og personal. I de mindre kommunene vil ofte kirkevergen ha ansvaret for hele bredden i virksomheten. Selv i de små kommunene er det derfor ønskelig at kirkevergestillingen er på full tid. Det er kommunens ansvar å bevilge midler til nødvendig kirkelig administrasjon. Forutsetningen ved etablering av Den norske kirke som egen forvaltningsenhet, var at administrative ressurser skulle være på høyde med annen offentlig forvaltning.

Forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder også for kirkelig virksomhet, og den lokale kirke håndterer saker som krever kvalitet og kompetanse. Det kirkelige demokrati forutsetter god saksforberedelse og at vedtak følges opp. I møte med kommunens profesjonelle organisasjon, er det viktig for Den norske kirke å kunne fremme saker på en forsvarlig måte.

ANDRE KIRKELIGE FORMÅL

I tillegg til kommunens tydelige ansvar for drift og forvaltning av kirker og gravplasser skal kommunen vurdere tilskudd til andre kirkelige formål. Budsjettforslaget fra kirkelig fellesråd til kommunen skal derfor også omfatte utgifter til kirkelig undervisning, kirkemusikk, diakoni og andre kirkelige tiltak i soknene. Dette innebærer at kommunestyret gjennom de årlige budsjettbehandlinger må ta stilling til og verdsette den rolle kirken spiller innenfor ulike områder i lokalsamfunnet. Hoveddelen av dette er basert på innsats fra frivillige medarbeidere, men kombinasjonen av ansatte medarbeidere og frivillige, kan gi stor gjennomslagskraft og breddevirkning.

BEVILGNINGSVEDTAK

Kommunestyret styrer kirkelig virksomhet gjennom økonomiske rammer. Det er ikke gitt bestemmelser om formen på kommunestyrets bevilgningsvedtak på kirkens område. I et statlig rundskriv (V5-2002) sier departementet at «... det vil være i strid med kirkelovens system dersom vedtaket er spesifisert slik at det svekker kirkens selvstendige ansvar for disponering av midlene».

Et annet sentralt spørsmål er hvordan kirken skal forholde seg til nedskjæringer eller merutgifter i løpet av budsjettåret. Departementet sier i det samme rundskriv: «De kommunale bevilgningene til kirken kommer ellers ikke i samme stilling som for eksempel kommunale bevilgninger til private. Dersom den økonomiske situasjon for kommunen gjør det påkrevet med innstramningstiltak i løpet av året, kan ikke kirkens virksomhet generelt unntas fra slike. [...] Tilsvarende må opprinnelig gitte bevilg-

ninger til kirken vurderes på ny når det oppstår økt bevilgningsbehov på områder som kommunen har et lovfestet økonomisk ansvar for.» Som eksempler på dette siste nevner departementet endringer i tariffmessig lønn, endringer i offentlige avgifter og innskudd i pensjonskasser.

TJENESTEYTING

Lovgiver har vært opptatt av at innarbeidede samarbeidsmønstre skal kunne videreføres selv om kirken selvstendigjøres. Kirkeloven åpner derfor for at oppgaver fortsatt kan løses av kommunen selv om kirkelig fellesråd sitter med det overordnede ansvar. Dette kan skje gjennom tjenesteytingsavtaler der kommunale tjenester

trer i stedet for kommunal bevilgning. De mest aktuelle områder for slik tjenesteyting er administrative funksjoner knyttet, til f.eks. lønn og regnskap, oppgaver på gravplassen, og forvaltning av bygg og anlegg. Det gjøres avtale mellom kommunen og kirkelig fellesråd som nærmere beskriver de tjenester som kommunen påtar seg som tjenesteyting. Verdien av tjenesten skal fremgå av avtalen, og være i samsvar med reelle kostnader. *De reelle verdiene skal bl.a. inngå i beregningsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn.*

Reell verdi av tjenestene skal fremkomme i både kommunens og fellesrådets regnskap.

VIKTIGE MØTEPUNKTER

Dialog og samspill er nøkkelen til et godt samarbeid mellom kirke og kommune. Vi må sørge for gode rutiner og møteplasser hvor dette samarbeidet kan finne sted.

Samspill mellom to selvstendige enheter som kirke og kommune, forutsetter etablering av rutiner og møteplasser. Dette gjelder så vel mellom kirkepolitikere og kommunepolitikere som mellom ansatte i kirke og kommune. Både

kirken og kommunen har et selvstendig ansvar for å ta initiativ til regelmessige møter og utvikle budsjettprosesser som sikrer god og gjensidig informasjon, herunder drøfting og klargjøring av de forutsetninger både kirken og kommunen

mener må legges til grunn i budsjettarbeidet.

Den kirkelige lovgivning bygger på en forutsetning om dialog og samspill mellom kommune og kirke. Ved at det er lovfestet et kirkelig fellesråd i alle kommuner med mer enn ett sokn, har nå alle kommuner ett kirkelig organ å forholde seg til i arbeidet med kirkebudsjettet. Mange har opplevd at selvstendigjøringen av kirken har medført svekket kontakt mellom kommune og kirke, noe begge parter har tapt på. Felles møtepunkter vil kunne bestå i:

- Regelmessige møtepunkter mellom formannskap og kirkelig fellesråd
- Kvartalsvise møter mellom ordfører/rådmann og fellesrådsleder/kirkeverge
- Gode administrative rutiner i budsjettprosessen
- Felles prosjekter
- Bruke muligheten til å gi fellesrådet talerett under behandlingen av kirkebudsjettet i kommunale organer
- Bevisst bruk av kontakt mellom kommune og kirke gjennom kommunenes medlem av kirkelig fellesråd.

SAMARBEID OVER KOMMUNE- OG FELLESRÅDSGRENSER

Den lokale kirke har egne folkevalgte organer i alle kommuner. Mange steder utgjør den kirkelige virksomhet en liten og sårbar organisasjon. Behovet for samarbeid over kommunegrensene vil gjøre virksomheten mer robust. Det er derfor etablert ulike samarbeidstiltak tilsvarende det samarbeid vi ser utvikles mellom kommuner. Dette kan bidra til kvalitetsheving og kostnads-effektivisering. Slike samarbeidsprosjekter blir lettere å realisere hvis de understøttes av de berørte kommunene. Kirken bør også tas med i

betraktning når kommunen drøfter samarbeid mellom kommunene i regionen.

KOMMUNESAMMENSLÅING – KONSEKVENSER FOR KIRKEN

Kirkeloven knytter Den norske kirke tett på kommunestrukturen. Ved en sammenslåing av kommuner vil de kirkelige fellesrådene i den nye kommunen måtte slå seg sammen til én enhet. Endring i kommunestrukturen vil medføre omfattende omstilling for den kirkelige virksomheten, og berører både fellesråd, menighetsråd, ansatte, folkevalgte, brukere og andre samarbeidspartnere.

Ved en kommunesammenslåing må også kirken organisere et prosjekt for å organisere gjennomføringsprosessen på en ryddig og forsvarlig måte. Både økonomiske, arbeidsrettslige og organisatoriske saker må håndteres skikkelig. Det må sikres forsvarlige prosesser, og medbestemmelse for de ansatte må ivaretas. Sammenslåing av kirkelige fellesråd som følge av kommunesammenslåing vil gi økte kostnader. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har presisert at «Utgifter til sammenslåing av kirkelige fellesråd dekkes innenfor departementets støtte til dekning av kommunenes engangskostnader i reformen» (Kommunaldepartementets veileder, punkt 4.4.9).

Fra og med 1.juli 2016 ble inndelingslova kapittel V og kapittel VI gjort gjeldende ved fellesrådsammenslåinger så langt den passer. KA anbefaler de kirkelige fellesrådene om å organisere sammenslåingen på en måte som speiler kommunenes organisering av sammenslåingen. I dette krevende omstillingsarbeidet er det ekstra viktig med god samhandling og dialog mellom kirke og kommunen(e).

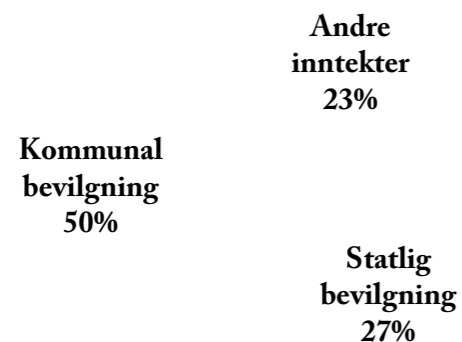
FINANSIERING AV DEN NORSKE KIRKE

NASJONAL KIRKEØKONOMI

Samlede inntekter¹ for Den norske kirke var i 2015 på 7 400 mill. kroner. Av dette kom ca 6 300 mill. kroner fra offentlige bevilgninger og diverse statlige refusjonsordninger. Kommunale overføringer til de kirkelige fellesråd utgjorde 3 700 mill. kroner, herav 800 mill. kroner til investeringsformål. Statlige overføringer utgjorde 2 000 mill. kroner. Dette er først og fremst finansiering av utgifter til drift av kirkemøte, kirkeråd, bispedømmerråd/biskoper og preste-tjenesten, men også lønnstilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk og tilskudd til trosopplæring. I tillegg kommer 640 mill. kroner i statlige refusjonsordninger (mva.- kompensasjon, rentekompensasjon og sykkelønn mv) som inngår i andre inntekter.

Andre inntekter var ca 1 700 mill. kroner. Denne posten består av de nevnte 640 mill. kroner i diverse overføringer og statlige refusjonsordninger, samt salgs- og leieinntekter på 460 mill. kroner og vel 600 mill. kroner i offer og inn-samlede midler.

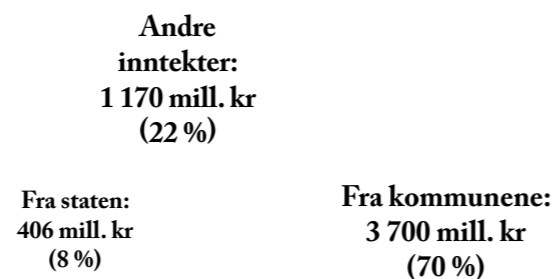
¹ For menighetsråd i flersognskommuner er det kun inn-rapporterte tall for gaver og innsamlede midler som er med i tallmaterialet, da det ikke foreligger fullstendige nasjonale statistikker for menighetsrådenes regnskapstall.

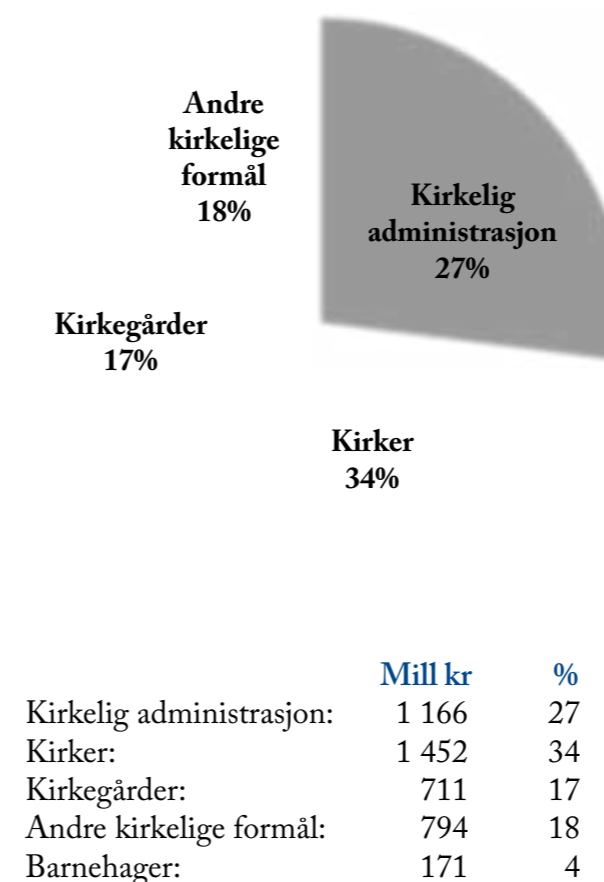
FELLESRÅDETS INNTEKTSKILDER

Den desidert største andelen av fellesrådenes (inkludert sokneråd i ettsoknskommuner) utgifter finansieres med overføringer fra kommunene. I 2015 var overføringene fra kommunene på 3 700 mill. kroner, hvorav 2 900 mill. kroner til driftsformål og 800 mill. kroner til investeringsformål.

Overføringer fra staten utgjorde 406 mill. kroner. Andre inntekter utgjorde 1 170 mill. kroner. I dette beløpet inngår de statlige refusjonsordninger (merverdiavgift, rentekompensasjon, sykkelønn m.m.).

FELLESRÅDENES DRIFTSUTGIFTER FORDELTE PÅ FORMÅL

OPPLYSNINGSVESENETS FOND

Opplysningsvesenets fond (OVF) er et selvstendig rettssubjekt som eier eiendommer og finanskapital. Opprinnelsen til Opplysningsvesenets fond går tilbake til de eiendommer i middelalderen som skulle brødfø prestene. Mye av kirkegodset ble beslaglagt av dansk kongen etter reformasjonen. For å hindre ytterligere beslagleggelse ble disse eiendommene spesielt omtalt i grunnloven fra 1814 og gitt navnet Opplysningsvesenets fond. En egen lov fra 1821 sikret at såvel kapitalen som avkastningen av fond ble holdt adskilt fra statens midler og anvendt til geistlighetsens beste.

Fondet eier bl.a. ca 400 presteboliger og bispeboliger og ca 150 jordbruks-eiendommer i tillegg til bl.a. festetomter og skogeiendommer. Fondet eier ca 400 fredede hus, og er dermed en av landets største kultuminneforvaltere. Samlede verdier i fondet er anslått til mellom 3 og 4 mrd. Eiendomsretten til fondet er omstridt, men det styres av staten gjennom en egen lovgivning og gjennom en forvaltningsorganisasjon der Kulturdepartementet velger styret. Stortinget har bestemt at fondets verdier skal forvaltes etter ordinære markedsmessige betingelser og at avkastningen skal komme Den norske kirke til gode. Avkastningen til Den norske kirke utgjør om lag 100 mill i året, inkl. utgifter til presteboliger. De statlige føringene innebærer at avkastningen ikke skal brukes til kirkebygg eller andre kirkelige formål der kommunene har et utgiftsansvar.

KIRKEN I LOKALSAMFUNNET

EN OPPSUMMERING

- Den norske kirke er en kirke som både historisk, juridisk og praktisk er forankret i lokalsamfunnet.
- Kirkeloven av 1996 gir kommunen en sentral rolle i forhold til kirken.
- Kirkeloven pålegger kommunen et hovedansvar for økonomien i den lokale kirke.
- Ca. 2/3 av de samlede utgifter på ulike nivåer i Den norske kirke dekkes av kommunene.
- Utgiftsansvaret er i hovedtrekk knyttet til kirkehus, gravplasser og administrasjon, herunder drift av menighets- og prestekontor. Det ligger også forpliktelser knyttet til såkalte «lovpålagte» stillinger; klokkere, kirketjener, kirkemusiker og kirkeverge.
- Kirkens aktivitet, slik som diakoni, undervisning og kirkemusikk, finansieres med rammetilskudd fra kommune etter budsjettforslag fra kirkelig fellesråd. På disse områdene bidrar staten med delfinansiering via bispedømmerådene.
- Den norske kirke inviterer kommunens politikere til å inkludere kirken i arbeidet for å gjøre kommunen til et bedre sted å leve.
- Den norske kirke kan bidra til å gi et lokalsamfunn identitet og verdier.
- Kirken har profesjonelle og frivillige medarbeidere som er gode på omsorg og nærhet. Kirken har kompetanse på å møte mennesker i ulike livssituasjoner og kriser, og kan derfor være gode samarbeids- partnere i kommunens arbeid innenfor helse og oppvekst.
- Kirkene er kulturhus med tradisjon, der profesjonelle kulturarbeidere bidrar med kunnskap og engasjement.
- Den norske kirke i lokalsamfunnet inviterer og utfordrer til samarbeid.

UTDRAG AV KIRKELOVEN

UTDRAG AV LOV OM DEN NORSKE KIRKE (KIRKELOVEN)

AV 7. JUNI 1996 NR. 31 – ENDRET MED VIRKNING FRA 01.07.2016

§ 1. LOVENS FORMÅL.

Formålet med loven er å legge forholdene til rette for et aktivt engasjement og en stadig fornyelse i den evangelisk-lutherske folkekirke i Norge.

§ 5. SOKNETS ORGANER.

I hvert sokn skal det være et menighetsråd. I kommuner med flere sokn skal det i tillegg være et kirkelig fellesråd.

Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptretr på vegne av soknet når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til kirkelig fellesråd eller annet organ. I kommuner med bare ett sokn utøver menighetsrådet de funksjoner som ellers ligger til kirkelig fellesråd. Departementet avgjør i tvilstilfelle hvilket organ som treffer avgjørelse og opptretr på vegne av soknet.

I prosti hvor ikke alle sokn hører til samme kommune, og i kommuner med særlig mange sokn, kan departementet foreta tilpasninger av bestemmelsene om kirkelig fellesråd.

For å fremme hensiktsmessige organisasjonsformer og en hensiktsmessig oppgavefordeling i og mellom soknene, kan departementet godkjenne forsøk som avviker fra denne lovs bestemmelser om organiseringen av soknets organer, oppgavefordelingen mellom disse og deres sammensetning. Departementet kan gi nærmere retningslinjer for forsøk etter denne bestemmelse.

Ved endringer i kommunegrenser eller sammenslåing av kommuner gjelder bestemmelsene i inndelingslova om økonomisk oppgjør i kap. V og gjennomføring i kap. VI tilsvarende for kirkelig fellesråd så langt det passer. Bispedømmerådene utøver den myndighet som i inndelingslova er lagt til Fylkesmannen.

§ 9. MENIGHETSRÅDETS OPPGAVER.

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Menighetsrådet avgjør om det skal tas opp offer eller foretas innsamling i kirken og forvalter de midler som blir samlet inn, bevilget eller gitt som gave til kristelig virksomhet i soknet, med mindre annet er fastsatt. Regler om budsjettordning, regnskapsføring og revisjon gis av departementet. Avgjørelse om opprettelse av stillinger skal godkjennes av

kirkelig fellesråd.

Menighetsrådet medvirker ved utnevning og tilsetning i kirkelige embeter og stillinger etter de regler som gjelder til enhver tid.

Menighetsrådet innbyr minst en gang i året de tilsatte i soknet til å ta del i rådets drøftinger om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger.

Menighetsrådet forbereder og gir innstilling til avgjørelse i alle saker som legges fram for menighetsmøtet, jf § 10, eller som menighetsmøtet selv tar opp.

Menighetsrådet gir hvert år menighetsmøtet en orientering om det kristelige arbeidet i soknet.

Menighetsrådet skaffer til veie de opplysninger og gir de uttalelser som departementet eller annen kirkelig myndighet ber om og utfører for øvrig de oppgaver som det til enhver tid er pålagt av Kongen eller departementet.

§ 14. KIRKELIG FELLESRÅDS OPPGAVER.

Kirkelig fellesråd skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene, utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremme samarbeid mellom menighetsrådene og ivareta soknernes interesser i forhold til kommunen.

Kirkelig fellesråd er ansvarlig for:

- a) bygging, drift og vedlikehold av kirker,
- b) anlegg, drift og forvaltning av gravplasser,
- c) opprettelse og nedleggelse av stillinger som lønnes over fellesrådets budsjett,
- d) anskaffelse og drift av menighets- og prestekontor,
- e) administrativ hjelp for prostene når staten yter tilskudd til det,
- f) ---
- g) anskaffelse av lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring.

Kirkelig fellesråd foretar tilsetning av og har arbeidsgiveransvaret for alle tilsatte som lønnes over fellesrådets budsjett. Før tilsetning og fastsetting av instruks skal vedkommende menighetsråd gis anledning til å uttale seg. Kirkelig fellesråd kan bemyndige menighetsråd til å utøve tilsettingmyndighet og andre arbeidsgiverfunksjoner for stilling hvor dette ellers ville ligge til fellesrådet. Kirkelig fellesråd kan også tildele utvalg som nevnt i § 35 første ledd myndighet til å foreta tilsetning og treffe avgjørelser i saker som gjelder forholdet mellom soknene eller soknet som arbeidsgiver og de tilsatte.

Kirkelig fellesråd forvalter inntekter og formue knyttet til kirke og kirkefond, midler som utredes av kommunen eller staten og midler menighetsråd stiller til fellesrådets disposisjon for å løse oppgaver i soknene. Regler om budsjettordning, regnskapsføring og revisjon gis av departementet.

Kirkelig fellesråd utfører for øvrig de oppgaver som det til enhver tid er pålagt av Kongen eller departementet, eller som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd.

§ 15. KOMMUNENS ØKONOMISKE ANSVAR.

Kommunen utreder følgende utgifter etter budsjettforslag fra kirkelig fellesråd:

- a) utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker,
- b) utgifter til anlegg og drift av gravplasser,
- c) utgifter til stillinger for kirketjener, klokker og organist/kantor ved hver kirke, og til daglig leder av kirkelig fellesråd,
- d) driftsutgifter for fellesråd og menighetsråd, herunder utgifter til administrasjon og kontorhold,
- e) utgifter til lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring,
- f) utgifter til kontorhold for prester.

Fellessrådets budsjettforslag skal også omfatte utgifter til kirkelig undervisning, diakoni, kirkemusikk og andre kirkelige tiltak i soknene.

Utgiftsdekningen skal gi grunnlag for at det i soknene kan holdes de gudstjenester biskopen forordner, at nødvendige kirkelige tjenester kan ytes, at arbeidsforholdene for de kirkelige tilsatte er tilfredsstillende og at menighetsråd og fellesråd har tilstrekkelig administrativ hjelp.

Etter avtale med kirkelig fellesråd kan kommunal tjenesteyting tre i stedet for særskilt bevilgning til formål som nevnt i denne paragraf.

Kongen kan gi forskrift om kommunenes forpliktelser etter denne paragraf.

Kommunen kan ta opp lån for finansiering av sine forpliktelser etter første ledd bokstav a) og b). De nærmere vilkår for kommunens låneopptak fremgår av kommunelovens § 50.

Representant for kirkelig fellesråd kan gis møte- og talerett i kommunale organ når disse behandler saker som direkte berører fellesrådets virksomhet.

§ 18. FORVALTNING AV KIRKENE OG BEGRENSNING I RÅDIGHET.

Forvaltningen av kirkene hører under kirkelig fellesråd, med mindre annet er bestemt av departementet.

UTDRAG AV GRAVFERDSLOVEN (UTDRAG AV LOV OM GRAVPLASSER, KREMASJON OG GRAVFERD).

§ 1. GRUNNLEGGENDE BESTEMMELSER

Første ledd:

Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn.

Fjerde ledd: OM EIENDOMSRETT TIL GRAVPLASSENE

Gravplassene er soknets eiendom, med mindre annet følger av særskilt rettsgrunnlag. Soknene i en kommune kan i fellesskap eie gravplasser.

§ 2. KRAV TIL GRAVPLASSER.

I hver kommune skal det være en eller flere gravplasser av slik størrelse at det til enhver tid er ledige graver for minst 3 pst av kommunens befolkning.

§ 3. KIRKELIG FELLESRÅDS OG KOMMUNENS ANSVAR.

Kirkelig fellesråd har ansvaret for at gravplasser og bygninger på gravplasser forvaltes med orden og verdighet og i samsvar med gjeldende bestemmelser.

Utgifter til anlegg, drift og forvaltning av gravplasser utredes av kommunen etter budsjettforslag fra fellesrådet.

§ 4. ANLEGG M.V. AV GRAVPLASS OG KREMATORIUM.

Anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravplass og bygninger på gravplass kan ikke skje uten etter tilslutning fra kommunen og med tillatelse fra bispedømmerådet.

§ 6. RETT TIL GRAV.

Avdøde personer som ved dødsfallet hadde bopel i kommunen har rett til fri grav på gravplass her. Det samme

gjelder dødfødte barn når moren eller faren har bopel i kommunen.

Kirkelig fellesråd kan gi tillatelse til at også personer uten bopel i kommunen gravlegges på gravplass i kommunen. Det kan da kreves dekning av kostnadene ved gravferden og avgift som ved feste av grav. Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige minoriteters behov, dekkes kostnadene av kirkelig fellesråd i hjemkommunen når denne ikke selv har anlagt slike graver.

§ 21. VEDTEKTER OG AVGIFTER.

Kirkelig fellesråd fastsetter vedtektene for gravplasser. Vedtektene skal godkjennes av bispedømmerådet.

Avgifter for bruk av gravkapell, kremasjon og feste av grav fastsettes av kommunen etter forslag fra fellesrådet.

§ 23. FORVALTNINGSANSVAR.

Dersom det bare er ett sokn i kommunen, har menighetsrådet det ansvar og den myndighet som i loven her er lagt til kirkelig fellesråd.

Etter avtale mellom kirkelig fellesråd og kommunen, kan det ansvar og den myndighet som i loven her er lagt til kirkelig fellesråd, med departementets godkjenning overføres til kommunen. Fylkesmannen overtar i tilfelle den myndighet som i loven her er lagt til bispedømmerådet.

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen, innbyr minst en gang i året de tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet, til et møte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas. Møtet kan avholdes som et felles møte for flere kommuner.

KA er arbeidsgiver- og interesseorganisasjon for kirkelige organer, organisasjoner, institusjoner og stiftelser. Vi har mer enn 20 års kompetanse på oppgavene medlemmene står overfor. KA tilbyr arbeidsgiver-/personalpolitikk, tariffavtaler og opplæring. Vi fremmer våre medlemmers interesser overfor politiske myndigheter.

KA VIL

- Legge til rette for kompetanse- og ledelsesutvikling for valgte og ansatte ledere.
- Stimulere til brukermedvirkning i utforming av virksomhetene og tjenestene.
- Arbeide for at Den norske kirke framstår med en helhetlig økonomi, en helhetlig organisasjon og felles, enhetlig arbeidsgiveransvar.
- Styrke den demokratiske legitimitet i kirken.
- Utforme en arbeidsgiverpolitikk som sikrer kirken kompetente medarbeidere.
- Utforme en tariffpolitikk som er enkel, oversiktlig og fleksibel nok til å møte virksomhetenes behov.
- Arbeide videre med kompetanseoppbygging og profesjonalisering knyttet til personalforvaltningen.
- Arbeide for større samvirke og samordning mellom kirkelige organer og kirkelige organisasjoner og institusjoner.
- Skape økt lokal bevissthet og kompetanse på kulturminnefeltet.
- Etablere og videreutvikle fellesløsninger innenfor kirkelig eiendomsforvaltning; ordninger som bidrar til kostnadseffektivisering og kvalitetsforbedringer.
- Bidra til utvikling og integrering av universell utforming i bygningsforvaltningen.

NORSKE KIRKER PÅ NETT

Gjennom nettportalen www.kirkesøk.no er bilder og opplysninger om Den norske kirkes mer enn 1600 kirkebygg tilgjengelig for alle – hele tiden.

Med kirkesøk.no ønsker KA at folk skal lære mer om norske kirkebygg, hvor de ligger i landskapet og hvilke kulturverdier de representerer.

KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter står bak det nye nettstedet. Gjennom kirkesøk.no kan man bli bedre kjent med sin egen kirke – eller noen av de andre kirkene rundt om i landet. Kirkesøk.no gir innblikk i kirkebyggenes utvikling og norsk kunst- og håndverkstradisjon.

Kirkesøk.no presenterer stoffet fra tre innfalls-vinkler:

Kartsøk viser alle kirkebyggene i kart – der man bl.a. viser kirker på reiseruten man lager seg.

Epokesøk er et søk på en tidslinje, der kirker i bestemte tidsperioder presenteres, fra 1100-tallet til i dag.

Nettutstillingene presenterer kirkekunst, bygningsteknikker o.a. kirkerelatert stoff i form av billedserier.

KIRKESØK
KIRKEBYGGDATABASEN
www.kirkesøk.no

ISBN 978-82-7991-233-0
Kirke og kommune
© KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter
Desember 2016
Opplag: 3000

Dette heftet er et «velkommen til samarbeid!» til alle de som er valgt til kommunens folkevalgte. Dette ønsket meldes fra de om lag 10 000 valgte rådsmedlemmer i Den norske kirke som vil gjøre sin innsats for kirka i lokalsamfunnet – og ønsker et godt samarbeid med kommunen i arbeidet for et levende lokalsamfunn.

Siden kommunene ble opprettet i 1837 har de hatt et særlig ansvar for kirken. Dette heftet beskriver det ansvaret kommunene har for tros- og livssyn, med særlig vekt på Den norske kirke. Det forteller også hvordan Den norske kirke ønsker å bidra til utviklingen av lokalsamfunnet. Dette handler om verdier og tradisjoner, men også om mennesker som tar ansvar, møter medmennesker i glede og sorg, samler barn og unge, skaper møtestedet og kulturarenaer. Det er også Den norske kirke som forvalter kirkebyggene som en av de viktigste kulturbygningene i kommunen. Og det er Den norske kirke som har ansvar for å møte mennesker med verdighet og respekt når døden er en realitet.

Heftet er utarbeidet av KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter. KA er et «kirkens KS» som samler alle menighetsråd og kirkelig fellesråd med arbeidsgiveransvar. KA forvalter dermed det sentrale arbeidsgiveransvaret for de lokalkirkelige arbeidsgiverne. KA arbeider i tillegg med saker knyttet til kirkebyggforvaltning, gravferd, kirkeøkonomi, kirkerett og IKT.

*Postboks 1034 Sentrum, 0104 Oslo
Besøksadresse: Rådhusgt. 1-3, 0151 Oslo
Telefon: 23 08 14 00
E-post: ka@ka.no*